

ตอนที่ 3

เมื่อผลิตสินค้าขึ้นมาได้แล้ว การแลกเปลี่ยนก็เป็นสิ่งที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ในบทที่ 4 จะได้ศึกษาอย่างละเอียดถึงสาเหตุของการแลกเปลี่ยนสินค้าและสิ่งของระหว่างกัน ซึ่งในบางสังคม การแลกเปลี่ยนอาจกระทำขึ้นเพราะประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างกัน แต่ในบางกรณีการแลกเปลี่ยนนำไปสู่การซื้อขายเพื่อหากำไร

เมื่อการแลกเปลี่ยนกลายเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลกำไร เงินตราจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางเพื่อใช้เป็นเครื่องวัด "ค่า" ของสินค้าที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน และก่อให้เกิดตลาดขึ้นดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 5

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มีได้กล่าวถึงพฤติกรรมการบริโภค แต่ได้ยกไปกล่าวในภาคผนวก คือ สังคมที่ 11 : การเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่น ซึ่งผู้เขียนบทความได้วิเคราะห์อย่างละเอียดถึงพฤติกรรมการบริโภคของชาวญี่ปุ่น

บทที่ 4

การแลกเปลี่ยนและเงินตรา

วัฏจักรของกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจนั้น เมื่อมีการสร้างผลผลิตขึ้นมาแล้วผู้ผลิตอาจบริโภคผลผลิตที่ตนได้ผลิตขึ้นส่วนหนึ่งและอีกบางส่วนก็อาจนำไปแลกเปลี่ยนของอื่น ๆ ที่ตนต้องการ ยิ่งในสังคมสมัยปัจจุบัน ผู้ผลิตแทบจะไม่ได้ใช้สิ่งของและบริการที่ตนผลิตได้เลย เพราะสิ่งเหล่านั้นมิได้เป็นประโยชน์แก่เขาโดยตรง แต่มีประโยชน์ที่จะใช้แลกเปลี่ยนกับสิ่งของของผู้ผลิตคนอื่น ตัวอย่างเช่น ผู้ผลิตโรงศพ อาจารย์สอนหนังสือ ผู้ทำงานราชการและทนายความ เป็นต้น ซึ่งผู้ผลิตเหล่านี้ต้องใช้ผลผลิตและบริการของตนแลกกับสิ่งของที่ตนต้องการกับผู้ผลิตคนอื่น ๆ ดังนั้น กลไกในการจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนผลผลิต (distribution) จึงเป็นหัวข้อสำคัญในการศึกษาวิชามานุษยวิทยาเชิงเศรษฐกิจ ในบทนี้ จะได้กล่าวถึงรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสิ่งของ สินค้าและบริการในสังคมประเภทต่าง ๆ พอสังเขป และจะวิเคราะห์ถึงผลสะท้อนของการกระทำทางสังคมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนในแง่ของเครือญาติ การเมืองและความเชื่อ ตลอดจนศึกษาถึงบทบาทของการใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือการใช้ “เงินตรา”

การแลกเปลี่ยนในสังคมดั้งเดิม

เพื่อที่จะเข้าใจกลไกในการจ่ายแจกหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของคนในสังคมที่จะได้ศึกษานั้น นักมานุษยวิทยาจำเป็นต้องรู้ถึงแนวความคิดขั้นพื้นฐานและรูปแบบชนิดแรกเริ่มของกิจกรรมประเภทนี้เสียก่อน ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาสังคมดั้งเดิมของนักมานุษยวิทยาในสมัยก่อน ๆ อาจเป็นแนวทางในการสืบสาวราวเรื่องไปถึงต้นตอของพฤติกรรมของคนในเรื่องนี้ได้

ในสังคมดั้งเดิมนั้น การกระจายผลผลิตมิได้เป็นตามกฎหมายเกณฑ์เชิงเศรษฐศาสตร์ดังเช่นสังคมสมัยใหม่ ส่วนมากจะปรากฏในรูปของการให้ของกำนัลหรือของที่ระลึก (gift) และการแลกเปลี่ยนเชิงพิธีกรรม (ceremonial exchange) การแลกเปลี่ยนมักจะเป็นไปในรูปของการแลกโดยใช้ของต่อของ (barter system) เป็นสำคัญ ตัวอย่างของการศึกษาสังคมต่อไปนี้ นักมานุษยวิทยาถือกันว่าเป็นรูปแบบแม่บทหรือเป็นแบบฉบับ (classic studies) ในการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจการแลกเปลี่ยนและได้มีการกล่าวขวัญถึงรูปแบบหรือประเพณีการแลกเปลี่ยนของคนในสังคมนี้อยู่เสมอ

1. เศรษฐกิจการแลกเปลี่ยนของชาวเกาะโทรเบียน

ชาวเกาะโทรเบียนซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่เกาะมาเลนีเซีย ทะเลจีนใต้ (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวกท้ายเล่ม : ตัวอย่างสังคมที่ 1) มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์คือการแลกของที่ระลึกแก่กัน ทุกคนเมื่อจะเข้าไปในสังคมนี้จะต้องเตรียมของ เช่น เครื่องประดับ เพื่อให้กับคนอื่นอันเป็นการแสดงถึงการทักทายและเป็นการสร้างมิตรภาพและความคุ้นเคยขึ้น ส่วนผู้รับก็จะให้คำมั่นสัญญาว่าจะนำของที่มีค่าเท่ากันหรือมากกว่ามาให้เป็นการตอบแทน กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นจะประกอบไปด้วยพิธีการและคำกล่าวที่เป็นทางการจากผู้ให้และผู้รับ ตลอดจนมีกฎเกณฑ์ความประพฤติและมารยาทบังคับไว้ในขณะที่มีกิจกรรมทางสังคมชนิดนี้ขึ้น

ในการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อกันภายในสังคมนั้นจะมีลักษณะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันมากกว่าที่จะเป็นการแข่งขันระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีการนำเอาอาหารมามอบไว้ที่ส่วนกลางหรือครอบครัวของหัวหน้าเพื่อหัวหน้าจะได้นำเอาอาหารเหล่านี้ไปบริโภคในหมู่ผู้ปกครองและนำไปแจกจ่ายให้แก่เด็กและผู้ที่ยเจ็บป่วย ตลอดจนจัดงานเลี้ยงสำหรับสมาชิกของสังคมทุกคนในงานรื่นเริงซึ่งมักจะจัดให้มีขึ้นปีละหลาย ๆ ครั้ง

ส่วนการแลกเปลี่ยนระหว่างสังคมหรือที่เรียกว่า “กฺลา” นั้นก่อให้เกิดประเพณีการแลกของต่อของระหว่างเผ่าซึ่งมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับสถานภาพทางสังคมของผู้ให้และผู้รับและคุณค่าทางเวทมนต์คาถาของทั้งสองฝ่าย หน้าที่ประโยชน์ที่สำคัญของการแลก “กฺลา” นั้นทำให้เกิดบูรณาการระหว่างสังคมขึ้น คนในเผ่าต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์ต่อกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งนี้เนื่องมาจากการสร้างหนี้สินซึ่งผู้อื่นนำเอาของมาให้และเรามีภาระผูกพันที่จะต้องชดใช้คืนหมุนเวียนกันไปอย่างไม่วันจบสิ้น

2. วัฒนธรรมพอทแลทซของอินเดียนแดงเผ่าควาคิตอล

ประเพณีพอทแลทซ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกท้ายเล่ม : ตัวอย่างสังคมที่ 2) ของอินเดียนแดงเผ่าควาคิตอลมีการแลกเปลี่ยนโดยการเชิญไปกินเลี้ยงและให้ของขวัญในงานวันพิเศษ โดยเฉพาะในวันที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของชีวิต (rites de passage) เช่น การเกิด วันเริ่มเข้าสู่วัยสาว การแต่งงานและการตาย หรือแม้กระทั่งวันปกติธรรมดาที่มีโชเป็นวันพิเศษ ดังที่กล่าวนี้ก็ตาม งานเลี้ยงจะกระทำขึ้นเพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่และความร่ำรวย ถ้าหากใครสามารถจัดงานเลี้ยงได้บ่อยครั้งและทำลายข้าวของหรือภาชนะมากกว่าก็ถือว่าเขาได้รับเกียรติยศชื่อเสียงทางสังคมมากแค่นั้น ในขณะเดียวกันแขกที่ได้รับเชิญไปในงานเลี้ยงนั้นก็ต้องเป็นเจ้าภาพจัดงานเลี้ยงเพื่อเป็นการตอบแทนแก่เจ้าภาพเดิมและทำลายข้าวของให้เท่ากับงานที่เคยได้รับเชิญไป หรือทำลายในจำนวนที่มากกว่า ในการเชิญไปในงานเลี้ยงนั้นมิใช่จะเชิญไปเข้า

ร่วมเพื่อความสนุกสนานแต่ผู้ที่รับเชิญจะปฏิเสธการไปร่วมงานนั้นมิได้และจะไม่จัดงานเป็นการตอบแทนก็มีได้อีกเช่นกัน

ส่วนการรับสิ่งของจากฝ่ายตรงข้าม ผู้รับจะต้องใช้คืนเป็นจำนวน 2 เท่า จากที่ได้รับมาภายในระยะเวลา 1 ปี กระบวนการของพอทแลทชเป็นเสมือนการบังคับให้ยืมและเป็นการลงทุนด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ และจำนวนของที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนจะเพิ่มขึ้นในอัตราเรขาคณิต

การศึกษาเรื่อง “กุลา” และ “พอทแลทช” นี้แสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจของสังคมดั้งเดิมที่การกระจายผลผลิตปรากฏเป็นรูปแบบพิเศษและแตกต่างไปจากสังคมที่เรากำลังอาศัยอยู่ ทั้งนี้ กระบวนการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นในหมู่คนที่ม้ออาชีพและการดำเนินชีวิตเหมือนกัน สิ่งของที่ใช้เป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนก็มีได้แตกต่างกันเลย ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ประโยชน์ของกิจกรรมด้านนี้จึงมากกว่าที่จะเป็นเพียงการกระจายผลผลิตเท่านั้นแต่รวมไปถึงประโยชน์ในด้านการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (social unity) และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น (social cohesion) ระหว่างสมาชิกในสังคมเดียวกันและระหว่างเผ่าอีกด้วย ผู้อ่านลองพิจารณาสังคมตัวอย่างอีกสังคมหนึ่งซึ่งมีการจัดระเบียบทางสังคมที่แปลกแตกต่างไปจากสังคมทั้งหลาย คือสังคมของชาวเฟอ์ ผู้ที่ทำการศึกษาศังคมนี้นี้คือศาสตราจารย์เฟรเดอริก บาร์ธ (ดูรายละเอียดเรื่อง ลักษณะเศรษฐกิจในคาร์เฟอ์ : ตัวอย่างสังคมที่ 3 ในภาคผนวกท้ายเล่ม) ในสังคมนี้สามีและภรรยาต่างมิได้อาศัยอยู่ร่วมกันเป็น “หน่วยทางเศรษฐกิจ” แบบครอบครัว ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างผลิตและต่างก็บริโภคสิ่งที่ตนทำขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ความผูกพันทางด้านการแต่งงานหมายถึงความจำเป็นในการแลกเปลี่ยนแรงงานและสินค้าบริการเฉพาะอย่างเท่านั้น ในขณะที่เดียวกัน “งานเลี้ยงเบียร์” ก็เป็นกิจกรรมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแรงงานในระหว่างสมาชิกของคาร์เฟอ์ด้วยกัน เช่น การสร้างบ้าน การเก็บเกี่ยวพืชผล การเพาะปลูกและงานอื่น ๆ ที่ต้องใช้แรงงานมาก เจ้าของจะต้องทำเบียร์ไว้ต้อนรับและไปขอร้องให้เพื่อนบ้านมาร่วมงาน การขอร้องนี้มีใช้การบังคับ ใครจะมาร่วมหรือไม่มาร่วมก็ได้ แต่ถ้าใครมาร่วมในงานเลี้ยงก็จะต้องทำงานให้เป็นการตอบแทน ยกเว้นที่เป็นญาติสนิทเท่านั้นที่มี “ความจำเป็น” ต้องไปร่วมงานนั้น

เมื่อวิเคราะห์สังคมชาวเฟอ์อย่างละเอียดจะเห็นได้ว่า การแลกเปลี่ยนมีหน้าที่ประโยชน์สำคัญที่จะนำสมาชิกของสังคมเข้ามามีความผูกพันต่อกัน หากกิจกรรมชนิดนี้ไม่เกิดขึ้นแล้วคนในสังคมคาร์เฟอ์ก็อาจจะดำเนินชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่เพราะแต่ละคนเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในสินค้าและบริการประเภทเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า คำอธิบายเกี่ยวกับหน้าที่ประโยชน์ของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนในสังคมดั้งเดิมไปในแง่ของการสร้างบูรณาการ (social integration) ทางสังคมขึ้นนั้น อาจเป็นการเสนอแนวความคิดในการอธิบายเรื่องนี้เพียงแง่เดียวเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้ว หน้าที่ประโยชน์อาจปรากฏขึ้นเป็นอย่างอื่นก็ได้ ดังเช่น ประการแรก สังคมดั้งเดิมเหล่านี้อาจมีผลผลิตที่จำเป็นต่อร่างกายไม่พอเพียง เช่นมีอาหารจำพวกโปรตีนน้อย ฉะนั้น การแลกเปลี่ยนในการจัดงานเลี้ยงอาจก่อประโยชน์แก่สมาชิกของสังคมที่จะได้รับอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ประการที่สอง ในสังคมที่สมาชิกของสังคมมีสภาพคล้ายกัน การมีผลผลิตที่เหลือ (surplus products) มากเกินไป อาจมิได้ก่อประโยชน์อันใดเนื่องจากชนิดของผลผลิตส่วนใหญ่คืออาหาร ประกอบกับเทคโนโลยีเกี่ยวกับการสะสมอาหารนั้นไม่มีประสิทธิภาพพอ ทำให้อาหารที่สะสมไว้นาน ๆ เน่าเสีย ดังนั้น จึงระบายอาหารออกในรูปของการจัดงานเลี้ยง (feast) บ่อย ๆ ดังที่ Ian H. Hogbin ได้บรรยายสถานการณ์ใน Guadalcanal ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะโซโลมอนในทะเลจีนใต้ไว้ดังนี้

“..... ในสังคมนี้ ทุกคนใช้เวลาวันละหลายชั่วโมงในการทำงานชนิดเดียวกัน รับประทานอาหารที่ใช้เครื่องปรุงชนิดเดียวกัน ทุกคนนอนบนเสื่อที่ทำด้วยวัสดุชนิดเดียวกัน.... ทรัพย์สินสมบัติและความร่ำรวยไม่ค่อยได้ใช้เพื่อประโยชน์โดยตรงแก่ผู้เป็นเจ้าของ... ดังนั้น ในเหตุการณ์ที่มีความสำคัญในชีวิต เช่น การเกิด การตาย การโกนผม การแต่งงาน ฯลฯ จะมีการเลี้ยงกันด้วยงานขนาดใหญ่.... ผู้ใดที่จัดงานเลี้ยงได้บ่อยครั้งเท่าไร ผู้นั้นก็จะได้รับเกียรติยศชื่อเสียงจากสังคมมากเท่านั้น.....” (1938, p. 290)

แนวความคิดของนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนในสังคมดั้งเดิม

นอกเหนือจากตัวอย่างสังคมที่ได้หยิบยกขึ้นมากล่าวถึงลักษณะกิจกรรมแลกเปลี่ยนแล้วยังมีข้อมูลของสังคมอื่น ๆ อีกมากที่นักมานุษยวิทยาได้ทำการศึกษาวิจัยและได้บรรยายเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำทางสังคมด้านนี้ไว้อย่างละเอียด จนกระทั่งมีนักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสชื่อ มาร์เชล มอสส์ ได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และตั้งเป็นทฤษฎีไว้ (Mauss: 1925; ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ: 1974) ดังมีรายละเอียดดังนี้

การให้ของกำนัลระหว่างคนในสังคมดั้งเดิมนั้น มิได้เป็นการกระทำที่ให้เปล่าโดยมิได้หวังผลตอบแทน แต่เต็มไปด้วยข้อบังคับและกฎเกณฑ์ทางสังคมซึ่งผู้ให้และผู้รับจะต้องปฏิบัติต่อกัน กระบวนการการแลกเปลี่ยนนั้นอยู่ภายใต้ระบบทางสังคมที่เขาให้ชื่อว่า “total prestation” โดยมีหลักว่า

1. หลักความจำเป็นที่จะต้องให้
(The obligation to give)

2. หลักความจำเป็นที่จะต้องรับ
(The obligation to receive)
3. หลักความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนแก่ผู้ให้
(The obligation to return)

ในหลักความจำเป็นที่จะต้องให้ของแก่คนอื่นนั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะการให้เป็นการเปิดสัมพันธ์ภาพกับอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าหากคนปฏิบัติที่จะให้ของแก่คนอื่นแล้วก็เปรียบเสมือนการปฏิบัติให้ความเป็นมิตร นั้นหมายถึงการปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นนั่นเอง ส่วนสิ่งของที่จะใช้ในการให้แก่คนอื่นนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นสินค้า ' สิ่งของทางวัตถุ ทรัพย์สินสมบัติ สิ่งของส่วนตัวและเศรษฐกิจทรัพย์อื่น ๆ เท่านั้น แต่รวมไปถึงความสุภาพ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน พิธีกรรม อาวุธ ผู้หญิง เด็กเล็ก การเดินร่ำ และงานเลี้ยง (1974, p.3:11)

ในหลักความจำเป็นที่จะต้องรับนั้นก็มีความสำคัญเป็นพิเศษเช่นเดียวกันกล่าวคือการปฏิบัติที่จะรับหมายถึงการไม่ยอมรับสัมพันธ์ภาพของอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นการประกาศสงครามกับผู้ให้นั่นเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากปรากฏการณ์ดังนี้ ได้แก่การเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองในอดีต ในกรณีที่พระเจ้าลานนาต้องการจะมีความสัมพันธ์อันดีกับพระเจ้าลานช้าง พระองค์จะต้องส่งพระธิดาองค์ใดองค์หนึ่งไปเป็นบรรณาการแก่พระเจ้าลานช้าง หากพระเจ้าลานช้างปฏิบัติที่จะรับพระธิดาของพระเจ้าลานนาเป็นพระสนม นั้นหมายถึงสงครามระหว่างนครทั้งสองจะต้องเกิดขึ้นทันที

อย่างไรก็ตาม พระเจ้าลานช้างจะไม่เพียงแต่รับพระธิดาของพระเจ้าลานนาฝ่ายเดียว พระองค์จำเป็นจะต้องส่งพระธิดาของพระองค์กลับไปให้แก่พระเจ้าลานนาเป็นการตอบแทน ซึ่งตรงกับหลักความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนแก่ผู้ให้

ทฤษฎีของมอสส์ได้รับความสนใจจากนักมานุษยวิทยาร่วมสมัยเป็นอันมาก เพราะเขาเป็นคนแรกที่ตั้งกฎเกณฑ์ของการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจการแลกเปลี่ยนที่ก่อรูปไปด้วยหลักตรรกศาสตร์โดยนำเอาข้อมูลของสังคมต่าง ๆ มาวิเคราะห์และสรุปเป็นกฎสากลเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

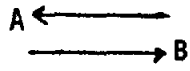
หลังจากที่มาร์เชล มอสส์ ได้เสนอแนวความคิดของเขาให้ผู้ร่วมวิชาชีพเดียวกันเพื่อได้ใช้เป็นแนวความคิดในการถกเถียงกันแล้ว นักมานุษยวิทยาอีกหลายคนก็ได้เสนอทฤษฎีของเขา อาทิเช่น A. W. Gouldner ผู้เสนอแนวคิดเรื่องบรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยน (a norm of reciprocity) และ George Homans ผู้เสนอแนวความคิดเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมเป็นเสมือนการแลกเปลี่ยน (social behavior as exchange) ในขณะเดียวกันแต่ละคนก็ได้ใช้ข้อมูลมาสนับสนุนแนวความคิด

ของตน ความพยายามเหล่านี้มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าในการศึกษาเชิงมานุษยวิทยา เป็นอย่างยิ่ง

ในที่นี้ ผู้เขียนขอเสนอแนวความคิดของศาสตราจารย์ Marshall D. Sahlins (1965) ผู้ซึ่งได้เสนอแนวความคิดของเขาไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

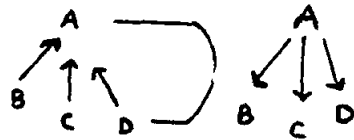
การแลกเปลี่ยนในสังคมดั้งเดิมนั้นเป็นการกระจายผลผลิตทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทแตกต่างไปจากการเคลื่อนไหวของสินค้าและบริการในสังคมสมัยใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าการผลิตเป็นกิจกรรมในครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนเป็นหน่วยของการผลิตที่สำคัญ การแบ่งงานกันทำมักจะเป็นไปในรูปของเพศและอายุ ผลผลิตที่ผลิตได้จะสนองความต้องการที่คล้าย ๆ กัน และสินทรัพย์ที่ใช้ในการผลิตนั้นเป็นสมบัติของกลุ่มด้วยเหตุนี้ ระบบเศรษฐกิจของสังคมดังกล่าวจึงเป็นไปตามสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ โดยทั่วไปแล้ว การแลกเปลี่ยนจะปรากฏอยู่ 2 รูปแบบ คือ

ก. การแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล

มีลักษณะปรากฏดังรูปด้านขวามือนี้ การแลกเปลี่ยน ดังนี้ศาสตราจารย์ซาลินส์ให้ชื่อว่า "reciprocity" ซึ่งผู้ให้และผู้รับมีสถานภาพทางสังคมอยู่ในระดับเดียวกันและจำนวนของที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนจะมีจำนวนใกล้เคียงกัน ความสำคัญของการกระทำต่อกันทางสังคมในเชิงนี้ก่อให้เกิดสภาพ "การกระทำร่วมกัน" ระหว่างคนหรือระหว่างกลุ่ม อันจะนำไปสู่สภาพความเป็นพวกพ้อง (alliance) และการเกื้อหนุนจุนเจือซึ่งกันและกันขึ้น

ข. การแลกเปลี่ยนภายในกลุ่ม

เป็นลักษณะที่เกิดจากการเคลื่อนไหวที่มาจากศูนย์กลางภายในสังคมหนึ่ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ ชาวเกาะโทรเบียนนำเอามันมือเสือไปให้แก่หัวหน้าเผ่าในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก ในขณะที่หัวหน้าก็จะจัดงานเลี้ยงและแจกจ่ายข้าวของที่ได้รับกลับคืนแก่พวกลูกบ้านชนิดของการแลกเปลี่ยนนี้ศาสตราจารย์ซาลินส์ให้ชื่อว่า "pooling and redistribution"

สำหรับการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างบุคคลตามที่กล่าวไว้ในข้อแรกนั้นศาสตราจารย์ซาลินส์ยังได้จำแนกออกไปเป็น

1. การแลกเปลี่ยนโดยมิได้หวังผลตอบแทน (Generalized reciprocity)

ลักษณะของการแลกเปลี่ยนแบบนี้ ได้แก่ การทำบุญ การอนุเคราะห์ การให้ของขวัญ

การช่วยเหลือและความเอื้อเฟื้อ ผู้ให้มิได้คาดหวังว่าผู้รับจะต้องให้สิ่งของเป็นการตอบแทน หรือถ้าจะมีการตอบแทนก็ได้กำหนดระยะเวลา จำนวน หรือคุณลักษณะของสิ่งของนั้น ๆ

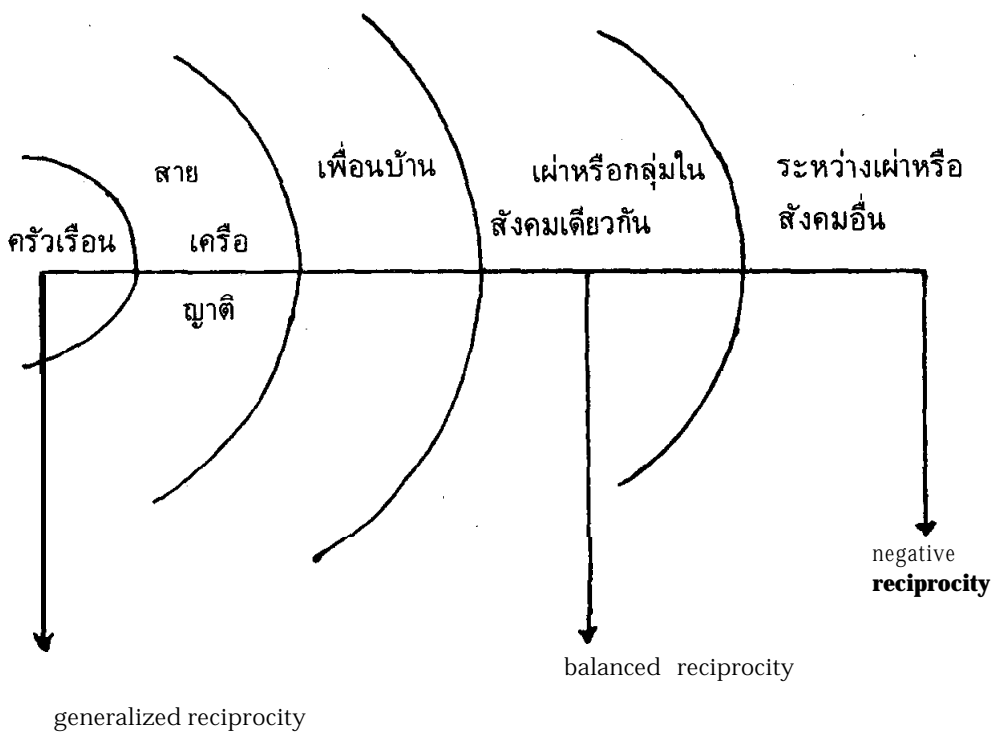
2. การแลกเปลี่ยนที่ต้องการผลตอบแทนที่เท่ากัน (balanced reciprocity)

การแลกเปลี่ยนชนิดนี้เป็นการแลกเปลี่ยนโดยตรง เมื่อผู้ให้หยิบยื่นของสิ่งใดให้แก่ใครแล้วเขาประสงค์ที่จะให้ผู้นั้นตอบแทนโดยทันทีในอัตราหรือจำนวนที่เท่า ๆ กัน การกระทำทางสังคมแบบนี้ผู้ให้และผู้รับมีความสัมพันธ์ส่วนตัวน้อยกว่าแบบที่หนึ่ง และมีลักษณะที่เป็น “เชิงเศรษฐกิจ” มากขึ้น

3. การแลกเปลี่ยนโดยที่ไม่ยอมให้สิ่งใดเป็นการตอบแทน (negative reciprocity)

เป็นความพยายามที่จะได้สิ่งของผู้อื่นมาโดยไม่ให้สูญเสียสิ่งของตนเลย รูปแบบที่ปรากฏ เช่น การขโมย กลโกง และการพนัน ในกรณีนี้ลักษณะนี้ความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันมีน้อยที่สุดเพราะแต่ละฝ่ายต่างมุ่งหวังที่จะแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง ดังนั้นจึงเกิดมีเล่ห์เหลี่ยมกลโกง ทฤษฎหักหลัง การลักขโมยและเกิดความรุนแรงระหว่างกันขึ้น

ศาสตราจารย์ซาลินส์ได้เสนอรูปแบบของการแลกเปลี่ยนทั้ง 3 แบบนี้เพื่ออธิบายกับระยะห่างกัน (social distance) ในด้านความสัมพันธ์เชิงเครือญาติไว้ดังนี้

ผู้ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามสายเลือดมักจะไม่ได้คิดถึงผลตอบแทนจากผู้รับของไปจากตนเองเลย เช่น สามีให้สิ่งของแก่ภรรยา พ่อให้ลูก ปู่ให้หลาน จากนั้นเมื่อความสัมพันธ์ห่างออกไป รูปแบบของการให้และรับจะเป็นการแลกเปลี่ยนที่ต้องการผลตอบแทนที่เท่ากัน ยิ่งคนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือเป็นคนที่อยู่นอกเผ่าพันธุ์กันแล้วจะมีลักษณะที่เป็นการแลกเปลี่ยนที่มิยอมให้สิ่งใดตอบแทนเลย

วิเคราะห์ทฤษฎีของมอสส์และซาลินส์

ทั้งมอสส์และซาลินส์อ้างว่าตนเป็นผู้ที่นำเอาข้อมูลจริงที่ปรากฏขึ้นในสังคมเป็นหลักในการอธิบายและตั้งเป็นทฤษฎีขึ้น สำหรับมาร์เซล มอสส์นั้นได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ด้านศีลธรรมที่บังคับควบคุมพฤติกรรมของคนให้ปฏิบัติตามกลไกที่มีเหตุมีผล เขายังกล่าวต่อไปอีกว่า ในสังคมดั้งเดิมนั้นทุกคนเป็นกันเองต่อกัน แต่การที่จะสร้างและพัฒนามิตรภาพต่อกันจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ว่าไว้ การให้ของกำนัลแก่กันเป็นเพียงกลลวงทางสังคมที่ตนต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากการสร้างทำว่าเป็นคนใจกว้าง

จะเห็นได้ว่า กฎเกณฑ์ทางสังคมที่มอสส์สร้างขึ้นนั้นเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์มากกว่าที่ใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมมาเป็นพื้นฐานทางทฤษฎี ทั้งนี้เพราะเขาได้ตั้งสมมติฐานว่าทุกคนต้องเป็นผู้หวังประโยชน์ (economic man) ซึ่งจะต้องสร้างหรือให้ของกำนัล เพื่อผลประโยชน์ที่จะได้รับทางวัตถุและมิตรภาพจากอีกฝ่ายหนึ่ง อาจมีคำถามถามขึ้นว่าตามสภาพความเป็นจริงทางสังคมนั้นคนจะต้องกระทำแบบนั้นทุกครั้งหรือเปล่าที่จะให้ได้มา ซึ่งสิ่งที่เขาต้องการหรือมิตรภาพจากคนอื่น คำถามนี้อาจทำให้เราต้องคิดอย่างรอบคอบก่อนที่จะนำเอาทฤษฎีของมอสส์ไปใช้

สำหรับแนวความคิดของซาลินส์นั้นอาจปรากฏว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ข้อมูลที่มีพื้นฐานจากสภาพที่เป็นจริงมากกว่า เพราะเขาได้ปฏิเสธที่จะพิจารณาว่ามิตรภาพที่มีต่อกันจะมีผลมาจากการแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เพราะสังคมและกระบวนการทางสังคมมิใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจและไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น เขากล่าวว่าการที่คนจะคาดหวังที่จะได้รับสิ่งตอบแทนจากอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับมิตรภาพเลย ด้วยเหตุนี้เขาจึงจำแนกการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างบุคคลและกลุ่มคนตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

อีกประเด็นหนึ่ง ทั้งมอสส์และซาลินส์มิได้กล่าวถึงสภาพทาง “ปริมาณ” ของสิ่งของที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเลยซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดของทฤษฎีดังกล่าวว่าการคาดหวังผลกำไรจะเกิดขึ้นในกรณีที่ดินทุนของสิ่งของที่นำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนนั้นมีค่าเชิงปริมาณและคุณค่าต่างกัน เราสามารถคิดจากสมการดังนี้

$$P = TR - TC$$

$$\text{Profit} = \text{Total Revenue} - \text{Total Cost}$$

หรือ กำไร = รายได้รวม - ต้นทุน

ดังนั้น ในระยะต่อมา ได้มีผู้ที่เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว เช่น ศาสตราจารย์ชไนเดอร์ (Schneider: 1974, p. 147-156) ได้จำแนกสิ่งของออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งที่เป็นวัตถุ ซึ่งได้แก่ ข้าว อาหาร สิ่งของ และสิ่งที่เป็นทรัพย์สินทางสังคม เช่น สถานภาพ ความรัก ฯลฯ

ชไนเดอร์กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนหมายถึงการให้และรับสิ่งที่มีคุณค่าทั้งทางวัตถุและสังคมผู้ที่แลกเปลี่ยนมักจะประสงค์ที่จะได้รับผลประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนนั้นสูงสุดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างต้นทุนและผลกำไรจากทรัพย์สินนั้น ๆ ด้วย

การใช้เงินตรา

เนื่องจากมีความจำเป็นในเรื่องการกระจายผลผลิตของคนในสังคมดั้งเดิม ทำให้คนสร้างรูปแบบการแลกเปลี่ยนชนิดต่าง ๆ ดังเช่นที่กล่าวแล้วในหัวข้อข้างต้นและยังมีรูปแบบอื่นอีกที่นักมานุษยวิทยาได้ค้นพบ ผู้ที่สนใจอาจหาอ่านได้จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยาทั่วไป ต่อมา ได้มีการสันนิษฐานว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนได้แปรปรูปมาเป็นกิจกรรมกระทำที่ “เป็นทางการ” (formal transaction) และลดการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวและพิธีการที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านนี้ลง ในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่นี้ได้ปรากฏเป็นรูปกิจกรรมเชิงการค้า (commercial transaction) ซึ่งเข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตระหว่างคนในสังคมเดียวกันและระหว่างชุมชนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ การใช้เงินตราจึงมีความจำเป็นและได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

ไม่มีใครรู้แน่นอนว่าคนในสังคมรู้จักใช้เงินตราขึ้นเมื่อไหร่และหลักฐานที่นักมานุษยวิทยาค้นพบก็ปรากฏว่า สังคมดั้งเดิมจำนวนมากก็มีการใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเช่นกัน ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องพยายามค้นหาคำตอบนี้ แต่คำถามที่จะใช้เป็นแนวทางในการบรรยายในหัวข้อนี้จะได้แก่ เงินตราคืออะไรและมีหน้าที่ประโยชน์อย่างไรในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนของคนในสังคม ตลอดจนมีความแตกต่างกันอย่างไรระหว่างการใช้เงินตราในสังคมดั้งเดิมกับสังคมปัจจุบัน

1. เงินตราคืออะไรและมีหน้าที่ประโยชน์อย่างไร

เงินตราคือวัตถุประเภทใดก็ได้ที่คนในสังคมยอมรับว่าเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้

ก. เป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยน

ข. ใช้แสดงคุณค่ามาตรฐาน

ค. เป็นตัวแสดงความมั่งคั่ง

วัตถุที่ใช้เป็นเงินตรา นั้น อาจได้แก่ กระดาษ เงิน ทอง ทองแดง หอย ทับทิม หิน หรือทองคำก็ได้

2. ค่าของเงินตรา

เราจำเป็นต้องแยกค่า (value) ของสิ่งของที่ใช้แทนเงินและค่าที่แท้จริงของเงินที่วัตถุนั้นแทนค่าอยู่ ยกตัวอย่างเช่น “เบี้ย” ที่ใช้เป็นเงินตราของไทยในสมัยโบราณ (ดำรงค์: 2520, หน้า 195) มีความเป็นมาดังนี้ “...เบี้ยคือหอยชนิดหนึ่งซึ่งใช้แทนเงินตราในสมัยโบราณ กล่าวกันว่าแต่เดิมนั้นเอามาจากแม่น้ำโขง ภายหลังพวกพ่อค้าเอามาจากทะเลแถวเกาะมัลดีเวสและเกาะฟิลิปปินส์ เมืองสุรัต เมืองมะละกา ประเทศของเบี้ยคือ

1. เบี้ยโพลั้ง
2. เบี้ยแก๊
3. เบี้ยจัน
4. เบี้ยนาง
5. เบี้ยหมู
6. เบี้ยพองลม
7. เบี้ยบัว
8. เบี้ยตุ้ม

เบี้ยทั้ง 8 ชนิดมีค่าเท่ากันหมด ในปี พ.ศ. 1078 เบี้ยมีค่าในอัตรา 200 เบี้ยต่อ 1 เฟื้อง และตั้งแต่สร้างกรุงศรีอยุธยาจนเสียกรุง พ.ศ. 1893-2310 ค่าของเบี้ยตามกฎหมายเป็น 800 เบี้ยต่อ 1 เฟื้อง ต่อมาเราเลิกใช้เบี้ยเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนแทนเงินตราเมื่อปี 2345.....”

ส่วนนักมานุษยวิทยาคนหนึ่งชื่อ L. Pospisil ได้ไปศึกษาภาวะเศรษฐกิจของชาวปาปัวคาปากู (Kupauker Papuan) ในเกาะนิวกินีและได้ยืนยันว่า สังคมแห่งนี้มีการใช้เงินตราสำหรับแทนค่าสิ่งของต่าง ๆ จริง เขาได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า “.....เศรษฐกิจของพวกคาปากูนั้นมีลักษณะแห่งการใช้เงินตราจริง ๆ คนเหล่านี้ใช้เปลือกหอยคาวรี (cowrie) และสร้อยคอที่ชื่อว่า dedege และ pagadan เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน สิ่งของดังกล่าวนี้ได้ใช้การแทนค่าของสิ่งของทั่วไปและใช้เป็นสื่อกลางในการซื้อขายของทุกชนิดที่อยู่บนเกาะนี้ ชาวคาปากูเห็นความสำคัญของความมั่งคั่ง เงินตราและการค้าขาย ฉะนั้นจึงถือได้ว่าพวกนี้มีลักษณะเป็นปัจเจกชนนิยม

ดังเช่นคนในสังคมเมือง.....”

จะเห็นได้ว่า สิ่งของหรือวัตถุที่ใช้แทนเงินตรา นั้น บางอย่างอาจมีค่ามาก เช่น เงิน หรือทองคำ ส่วนสิ่งของบางอย่างมีค่าน้อย เช่น ลูกหิน หรือ กระดาษ แต่เมื่อนำเอาสิ่งของหรือวัตถุเหล่านั้นมาใช้เงินตราแล้ว คุณค่าทางสัญลักษณ์ของวัตถุสิ่งนั้น จะเป็นไปตามราคาของคนในสังคมแต่ละแห่งนั้นกำหนดขึ้น เช่น 1 บาทเท่ากับ 100 สตางค์ และ 1 ดอลลาร์เท่ากับ 100 เซนต์ หรือ 200 เปี้ยเท่ากับ 1 เฟื้อง เป็นต้น

3. เงินตราที่ใช้ในสังคมดั้งเดิมกับสังคมปัจจุบัน

ศาสตราจารย์แมรี ดักลาส (Douglas : 1967, p. 199) กล่าวว่า ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะเปรียบเทียบ “การใช้” เงินตราระหว่างคนในสังคมดั้งเดิมและสังคมปัจจุบัน เพราะในสังคมดั้งเดิมนั้นคนใช้เงินตราเพื่อเป็นเพียงสื่อกลางในการใช้จ่ายเชิงพิธีกรรมเท่านั้น (ยกเว้นบางสังคม เช่น พวกปาปัวคาปาอู ที่ผู้วิจัยยืนยันว่าหน้าที่ประโยชน์ของเงินตราเป็นอย่างอื่น) ทั้งนี้ลักษณะของสังคมดังกล่าวก่อให้เกิดสภาพของระบบเศรษฐกิจที่ใช้แลกเปลี่ยนอันก่อรูปไปด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นพื้นฐานหลัก สังคมก็มีแนวโน้มที่จะแยกตัวเองเป็นอิสระและอยู่อย่างโดดเดี่ยว ส่วนสังคมปัจจุบันนั้น การใช้เงินตราไม่ได้เป็นเรื่องของการแบ่งปันสินทรัพย์และสิ่งของภายในสังคมเท่านั้น แต่รวมไปถึงการใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสังคมและระหว่างประเทศด้วยภายใต้ข้อกำหนดตามกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องการกำหนดมาตรฐานของค่าของเงินและการควบคุมเงินตราประการอื่น ๆ อีกมากมาย

สังคมอุตสาหกรรมและสังคมปัจจุบันนี้ การใช้เงินตราเปรียบประดุจสายเลือดสำคัญของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจนกระทั่งมีผู้ตั้งชื่อระบบเศรษฐกิจนี้ว่า “เศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นสื่อกลาง” (cash economy)

การศึกษาเกี่ยวกับ “การเงิน” ในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่น่าสนใจและได้เกิดสาขาวิชาใหม่ขึ้นเช่น การเงิน การธนาคาร และการคลัง เป็นต้น ผลกระทบของการเงินระหว่างประเทศหรือแม้แต่ภายในประเทศก็มีผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและสังคมท้องถิ่น เช่น ภาวะเงินฝืด ภาวะเงินตึงตัว หรือเงินเฟ้อ ตลอดจนการเพิ่มหรือลดค่าของเงิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาเหล่านี้แม้จะมีส่วนสัมพันธ์กับอาชีพของนักมานุษยวิทยาไม่มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะนักมานุษยวิทยามักให้ความสนใจศึกษาภาวะเศรษฐกิจในสังคมระดับท้องถิ่น (micro economy) มากกว่า แต่ทุกคนก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าภาวะการเงินระหว่างประเทศและภาวะการเงินของประเทศก็มีความสัมพันธ์กับภาวะเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ นักมานุษยวิทยาก็ได้ให้ความสนใจในการศึกษาภาวะเศรษฐกิจในวงกว้างหรือเศรษฐกิจมหภาค (macro economy) ด้วยเช่นเดียวกัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องการแลกเปลี่ยนและเงินตรา

จากการศึกษาเรื่องการแลกเปลี่ยนและการใช้เงินตราในบทนี้ ผู้ศึกษาจะเห็นได้ว่าการสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ผู้ตั้งทฤษฎีได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาจากการศึกษาสังคมดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสงสัยว่าจะได้รับประโยชน์มากน้อยแค่ไหนในการศึกษาเรื่องนี้ ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า นักมานุษยวิทยามีหน้าที่ในการศึกษาเพื่อแสวงหาข้อความจริงจากสังคม แต่การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของคนอย่างละเอียดได้นั้นจำเป็นที่จะต้องหารูปแบบจากสังคมที่มีความสลับซับซ้อนน้อยที่สุด นั่นคือ สังคมดั้งเดิมนั่นเอง เพื่อจะได้ใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมที่สลับซับซ้อนต่อไป ในสังคมปัจจุบันความซับซ้อนของสังคมมีมากและการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อกันได้รับการปรุงแต่งเป็นรูปของสัญลักษณ์ต่าง ๆ จนบางครั้งเราไม่สามารถจะสืบกลับไปหาพื้นฐานของพฤติกรรมนั้น ๆ ได้เลย และอีกประการหนึ่งสังคมทุกสังคมที่นักมานุษยวิทยาออกไปศึกษานั้นมิได้เป็นสังคมที่เรียกกันว่า “สังคมอุตสาหกรรม” ที่ซึ่งมีคุณลักษณะแตกต่างจากสังคมดั้งเดิมประดิษฐ์ด้ากับสีขาว แต่เป็นสังคมที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างสังคมทั้ง 2 ประเภทนี้ เช่น สังคมชนบท ชาวประมง เมืองก่อนอุตสาหกรรมหรือแม้แต่สังคมเมืองใหญ่ ๆ บางสังคมก็จะมีลักษณะเป็นแบบชนบทในเมือง (village in city) ซึ่งคนที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรืออพยพมาจากแหล่งเดียวกันมักจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มในเมือง (re-tribalization) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงควรจะได้ทราบถึงแนวความคิดขั้นพื้นฐานเสียก่อนแล้วนำมาเทียบเคียงกับปรากฏการณ์จริงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมได้ดียิ่งขึ้น ปัจจุบัน นักมานุษยวิทยาได้ใช้วิธีการศึกษาแบบนี้กับสังคมสมัยใหม่ เช่น การศึกษาเรื่องของกำนันและเศรษฐกิจของอังกฤษ (Davis: 1972) และการศึกษาเรื่องครอบครัวและอำนาจในชีวิตสังคมในเมือง (Boh: 1971) เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง ผลสะท้อนของพฤติกรรมทางสังคมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนอาจมีผลกระทบต่อระบบสังคมด้านอื่น ๆ เช่น การแต่งงานและเครือญาติ การเมืองและความเชื่อทางด้านศาสนา ตัวอย่างเช่น การแต่งงาน การมีสินสอดทองหมั้นนั้นอาจอธิบายในแง่ของการแลกเปลี่ยนได้ดังนี้

1. เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างทรัพย์สินสมบัติของฝ่ายชายกับผู้หญิง เช่น ในสังคมที่แรงงานมีความสำคัญต่อการผลิตมากนั้น การที่จะให้แรงงานผู้หญิงแก่อีกฝ่ายหนึ่งจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับสิ่งของเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อทดแทนแรงงานที่ขาดไป
2. เป็นการกระจายทรัพย์สินของกลุ่มฝ่ายชายไปยังกลุ่มฝ่ายหญิง (ดูรายละเอียดในเรื่องการวิเคราะห์ทฤษฎีพวกฟ็อง, Damrong: 1979)

ในบางกรณี การแลกเปลี่ยนมีผลต่อการผดุงสถานภาพ (status quo) ทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองด้วย จากการศึกษาของนักวิชาการท่านหนึ่งกล่าวว่า “...คนรวยที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจ ของจังหวัดเชียงใหม่อยู่ราว 30 คนและล้วนเป็นญาติหรือไม่ก็เป็นมิตรสหายที่สนิทสนมกัน ทั้งสิ้น.....” นั้นหมายถึงว่า การกระจายผลผลิตได้กระทำกันเฉพาะหมู่ผู้ที่อยู่ในสถานภาพทาง ด้านเศรษฐกิจเดียวกันอันอาจก่อให้เกิดผลทางด้านการเมืองในรูปของการสนับสนุนการเลือกตั้ง สภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร